

ТАЄМНИЦЯ ДОВБУША

(1700 – 24.08.1745)

Кожен народ має своїх легендарних народних месників, борців проти соціальної несправедливості. Але не кожен уміє створити з них міф, який навіки увійшов би в історію рідного краю. В Україні образ Олекси Довбуша дещо спотворений советською ідеологією, а тому більше нагадує ширвжиткового гуцула з трембітою, ніж карпатського ватажка, від одного імені якого здригалось громадянство трьох держав. Правда, як завжди, виявляється набагато цікавішою за казку.

ЗАКАРПАТСЬКИЙ СЛІД. Цікаво, що в усіх документах батька найвідомішого карпатського опришка записували не Довбушем, а Добошем – типово закарпатським прізвищем. При цьому вказувалося, що таке прізвище він отримав через те, що у війську мав бути барабанщиком (добошем). Самого Олексу в документах весь час іменують Добошуком (сином Добоша). Тож можна припускати, що при вільному тодішньому ходженню через гори коріння цієї відомої родини сягало Закарпаття. Власне Довбушем він став уже через народну творчість, яка додала милозвучності прізвищу.

Як не дивно, але, на думку найавторитетнішого дослідника опришківства Володимира Грабовецького, «столицею» Довбуша було... закарпатське Ясіня. Саме там отаман Карпат багато часу проводив в останні роки, перебував люті верховинські зими, звідси вирушав у свої найвідоміші походи.

Ватага Довбуша не була численною – від кількох чоловік до півсотні, залежно від завдань, які перед собою ставили опришки. Ясна річ, такі операції, як взяття Богородчанського замку чи осада міста Турки, потребували великої кількості людей. Проте Володимир Грабовецький нараховує сім закарпатців, які діяли в загоні Довбуша. І це тільки ті, що відомі з документів. Цікаво, що спілником Олекси був сигітський корчмар Давид, якому опришок збував награвоване майно. Єврей був присутній і на останній раді в Ясінях, де Довбуш домовився, що перед зимівлею продасть йому всі статки.

Побратимів Олекси страчували й на Закарпатті. Зокрема, у тому ж Сиготі, де відбувалися дізнання та суд. Саме судові документи найбільше проливають світло на діяльність опришків.

РЯДКИ БІОГРАФІЇ. Народився Олекса Довбуш 1700 року. Прожив 45 років, що немало, враховуючи, що опришки, помирали переважно молодими. Ще в середині XIX століття вважали, що Олекса Довбуш – вигадка народної творчості. Мовляв, народу потрібні герої, от він і вигадав собі гірського месника. Поки в архівах Станіславського суду не видобули допити опришків столітньої давності. І тоді можна було побачити масштаби і глибину цього повстанського руху. З цих документів довідуємося, що родина Довбушів належала до найбідніших у селі Печеніжин, що біля Коломиї. Вона навіть не мала своєї хати, а тому знімала куток у багатшого селянина. Батько Василь вівчарив, у чому йому допомагали й двоє синів – Олекса та Іван. Змалку виростаючи на полонинах, вони почувалися в горах, як удома. Тому й могли роками нести тягар важкого партизанського життя на Верховині. Відомо, що в Олекси була жінка. І вона часто ходила з ватагою в походи й навіть зимувала з ними в останній рік у кріївці. Про дітей ніде не згадується.

Одягався Довбуш просто, як звичайний гуцул. Завжди носив із собою два пістолі за поясом, бартку (сокиру) та кріса (рушницю). Кутив люльку. Відзначався силою. На жаль, описів його зовнішності ніде не зафіксовано. За спогадами 120-річного селянина, який його бачив у дитинстві, був він чорнявий, високий та кремезний.

ПАРТИЗАНСЬКА ВІЙНА. Зазвичай загін Довбуша складався з десятка-півтора хлопців. Головною зброєю була бартка, без якої гуцул у гори не йде. Власне, саме сокира робить українське опришківство унікальним з-поміж інших повстанських рухів, де переважали лук зі стрілами, шаблі та ножі або вогнепальна зброя.

Загін Довбуша діяв вісім років – аж до його смерті. Це тільки той період, про який відомо з документів. Але, ясна річ, Довбуш опришкував і раніше. Про силу його загону свідчить один промовистий факт: головнокомандувач усієї Польщі Йосиф Потоцький вирушив сам на Гуцульщину на чолі двох з половиною тисяч вояків на придушення повстанського руху. Крім цієї армади, горами постійно нищпорив загін полковника Пшелуського зі сто п'ятдесятьма вояками, який роками висліджував Довбуша. Отож регулярна армія, протистояла кільком десяткам наймитів, пастухів та зубожілих селян. Співвідношення військових сил було одне до сотні. І, попри це, загін Довбуша з'являвся у найнесподіваніших місцях не тільки Івано-Франківщини, Буковини, Закарпаття чи Львівщини, а й навіть Тернопільщини. Опришки діяли випробуваною партизанською тактикою – вночі долаючи великі відстані, а вдень відсипаючись у безлюдних місцях. І атакували там, де їх ніхто не чекав. Однією з найуспішніших операцій було взяття укріпленого Богородчанського замку, в якому зберігалися великі цінності.

Збиралася ватага навесні, коли ліс уже добре розпускався і в ньому можна було ховатися. А на зиму всі розходилися. Як правило, йшли на даліші села і наймалися до господарів, вдаючи із себе звичайних селян. Ніхто нікому не казав куди йде, аби у разі провалу під муками цього не вивідали у побратимів. До речі, Довбуш навіть ночував завжди окремо від ватаги. Така обережність не раз рятувала його, коли загін потрапляв у засідку.

ОДИН ДОВБУШ ЧИ ДВА? Їх було двоє братів-опришків – старший Олекса і молодший Іван, який вирізнявся нестримною та жорстокою вдачею. Олекса був спокійнішим і розсудливішим. Одного разу у ватазі виникла суперечка, під час якої Іван не тільки зарубав опришка, а й поранив барткою в ногу брата, який відтоді став кульгати. Як не згадати знамениті рядки з не менш знаменитої пісні про Довбуша: «на ніженьку налягає, топірцем ся підпирає». Можна тільки дивуватися силі цієї людини, яка, кульгаючи, могла долати такі великі відстані в горах.

Після тієї сварки брати мусили розійтися. Іван пішов на північ – на Львівщину, де організував свою ватагу. Кажуть, доходив навіть до Перемишля. Діяльність молодшого Довбуша була теж доволі широкою. Володимир Грабовецький припускає, що, можливо, частину дій його загону приписують Олексі. Принаймні можна твердити, що Довбушеві місця, криниці, камені та скелі, названі його іменем на Львівщині, насправді пов'язані з його братом.

А про Іванову вдачу багато розповідає один факт: після смерті він заповів сільській церкві свого ножа. На ньому було висічено ім'я того, кого він ним позбавив життя.

УБИВЦЯ ЧИ ГЕРОЙ? То хто ж насправді був Олекса Довбуш – народний месник, повстанець проти пануючого несправедливого ладу чи банальний зарізяка, злодій та грабіжник? Як відомо, народ ніколи не прославляє вбивць. Не оспівує їх у

легендах, піснях чи переказах. Не зберігає згадку про них століттями. Навіть ті скупі документи, які відомі дотепер, свідчать, що Довбуш був непересічною постаттю. Численні свідчення підтверджують, що тут не йшлося лише про гроші. Вони були радше засобом для існування ватаги, ведення нелегкого партизанського способу життя.

Часто Олекса діяв як виконавець народної помсти. Відомий кат, полковник Злотницький прославився неймовірним насильством проти селян, за що навіть був тричі викликаний до польського суду, який просто ігнорував. Повернувшись із каральних акцій на Гуцульщині до свого маєтку у Борщів, цей звироднілий шляхтич не міг навіть сподіватися, що так далеко від гір його може настигнути кара. Довбуш із хлопцями пройшли чималу відстань, аби помститися за народні кривди. Злотницький хотів відкупитися, але Олекса відказав: «Не по гроші сюди прийшов, але по твою душу, аби більше людей не мучив!», і власноруч його зарубав. При цьому з багатого маєтку нічого не було взято, а лише його підпалено.

Тут і криється пояснення того, чому стільки війська ніяк не могло впіймати Довбуша. Просто народ був на його боці і не тільки попереджав про небезпеку, а й часто переховував. Довбуш віддячував тим, що карав найбільших народних гнобителів. Ще один факт, який вирізняє його від звичайних розбійників, є маніфест, про який згадується в архівах. На жаль, сам текст не зберігся. Але викладати письмово свої вимоги суспільству є доволі рідкісною річчю серед розбійництва і робить опришківство рухом соціальним і осмисленим.

Ясна річ, читаючи нині пре відрубані голови, які забиралися з собою, винищені Цілі родини шляхтичів, не слід забувати про криваві звичаї того часу. Досить тільки прочитати, що суд робив зі спійманими опришками. Їх розтягували на дибі, припікали свічками та металевими шинами, живими четвертували, перед цим відрубавши руки у ліктях, тіло розтинали на дванадцять частин, і ці закривавлені шматки людського м'яса вивішували по всій Гуцульщині. До речі, те саме зробили з тілом Довбуша. Його голова стирчала на палі, як і голови його побратимів.

Про своєрідну шляхетність Довбуша згадує польський письменник Ф. Карпінський. Опришки нахвалялися зайти до його батька, шляхтича. Дізнавшись про це, той зі страху втік. Удома мусив лишити жінку, яка ось-ось мала привести на світ дитину. Для «чорних хлопців» про всяк випадок наказав наготувати хліб, сир і горілку. Коли Довбуш зайшов, хлопчик, майбутній письменник, уже народився. Мати породіллі запросила хлопців із цієї нагоди погостувати. Після гостини Довбуш не тільки нічого не взяв із хати, а ще й дав бабі три злотих і попросив назвати немовля його іменем.

ТАЄМНИЧА СМЕРТЬ. Судилося карпатському Робін Гудові померти не під тортурами ката чи від жовнірської кулі, а від руки такого ж гуцула, як і він. Ніяк не змігши впіймати опришка, шляхта вдалася до безпрецедентного кроку. Той, хто б убив Довбуша, на все життя позбавлявся усіляких повинностей, а панська земля, яку він обробляв, дарувалася у власність. І це спрацювало. Дослідники повністю відкидають романтичну версію убивства Довбуша, викладену в народній баладі. Мовляв, Довбуш таємно зустрічався з Дзвінкою, дружиною Стефана, і той його за це застрелив. Документи говорять про інше. Збереглися три свідчення очевидців про смерть Довбуша, у тому числі й самого вбивці.

Село Космач Довбуш вважав «своїм» і часто туди заходив. Тут мав велику підтримку. Але декотрі газди злакомилися на панську винагороду й почали щось

затівати. Дізнавшись про це, Олекса вирішив покарати відступників. Серед них був і Стефан Дзвінчук. Уночі Довбуш з двома побратимами прийшли до його хати. Але той заперся й опришків не пускав. Тоді Довбуш підважив двері дрючком і почав на них тиснути, намагаючись пропхатися у сіни. А Стефан упритул у нього вистрілив. Він ватажка поранив, і опришки відійшли.

До ранку вбивця з родиною ховалися по кущах, боячись розплати. А вдень разом з панськими людьми за допомогою собаки знайшли Довбуша недалеко в лісі. Вони принесли його до корчми, де євреї перев'язав рану, аби опришка можна було допитати. Олекса не захотів висповідатися, кажучи, що причастився ще перед тим, як став на розбійничу стежку. Ще його запитали про знамениті Довбушеві скарби. Він відказав, що вони лежать у Чорногорі, на полонині. Де саме – він і Бог знають. Але користуватися ними буде земля, а не люди. Тримався Довбуш з гідністю і невдовзі помер.

Ось тут і криється найбільша таємниця. За свідченнями, його було поранено в плече або руку. Рана була неважка, бо Довбуш ще міг ходити. З ним були два найвірніші побратими – Василь Баюрак, який ще десять років по тому продовжував його справу, та двоюрідний брат Довбуша Павло Орфенюк.

За опришківським звичаєм, важко пораненого товариша побратими вбивали самі, щоб не потрапив до рук ката. Якщо Довбуш був легко поранений, то чому не відійшов далі у ліс, а лежав майже біля села? Якщо був важко поранений, то чому його залишили живого?

Як так сталося, що його лишили самого найвірніші побратими? Адже двоє хлопців могли би його навіть нести. Судячи з усього, рана не була смертельною і Довбуш помер від втрати крові. При ньому не було зброї, отже, хлопці її забрали.

Можливо, не хотіли пораненого зайво тривожити й вирішили забрати його пізніше? На користь цієї версії говорить те, що, за одним із свідчень, Довбуш був закиданий гіллям. Але ж мусили знати досвідчені «чорні хлопці», що зранку пораненого всі почнуть шукати. До того ж йому конче потрібна була перша лікарська допомога. Ще одна загадка: біля Довбуша знайшли коновку з молоком. Значить, її хтось приніс пораненому. Можливо, чекали нагоди, щоб перенести його у безпечне місце. Але не встигли. Та й сили у Довбуша не вистачило, щоб далі боротися за життя...

ВУЗЛИК НА ПАМ'ЯТЬ. Як і Кармалюк, Довбуш став найвідомішим українським розбійником. Про нього написано з десятків романів, поеми, опера, балет, знято фільм, але цього все одно замало. Його постать і через 250 років після загибелі ховає в собі великі таємниці. Символічно, що помер Олекса Довбуш 24 серпня, коли Україна святкує День незалежності. Тому у зв'язку з цим святом можна згадувати й славного отамана Карпат, який боровся не тільки проти соціального гноблення, а й національного, і став уособленням свободи для мільйонів українців.

ОПРИШКИ: ХРОНОЛОГІЯ

1529 — перша згадка в історичних документах про опришків на Сяніччині та Перемищині.

1588 — постанова польського соймику про боротьбу з опришками.

XVII ст., поч. — переміщення активності діяльності опришків на територію Галицької землі.

1606, 15 вересня — соймик галицької шляхти, констатує посилення

активності опришків, доручив галицькому та коломийському старості, великому землевласникові на Підкарпатті Станиславові Влодикові "розганяти" опришків, "їх ловити і карати".

1613 — поновлення постанови від 1588 р. про боротьбу з опришками спеціально для Руського воєвідства з метою перешкодити спільним виступам підкарпатських опришків та угорських і молдавських гайдуків.

1618 — письмове повідомлення сучасника, що "опришки і молдавани постійно діють у подільських краях і снятинській пущі — Чорній".

1618 — указ польського короля про закриття усіх доріг, які сполучають протилежні узгір'я Карпат: "Наказуємо неодмінно, того хочемо, щоб ви (шляхта — Ред.) спільно за це взяли і згадані місця, тобто всі броди, шляхи, переходи, стежки, якими був звичай їздити возами і кіньми та ходити пішки з Угорщини до Корони і Семи-городської землі, а також на Волощину, — зарубати, замести, закинути... Нікого з Угорщини до наших держав не пускати".

1620-ті рр. — на Гуцульщині почав діяти опришківський загін під орудою Гриня Кардаша — ватажка з української частини Буковини, яка підлягала тоді Молдавії.

1621 — об'єднані загони Кардаша і Чурила зруйнували Пнівську фортецю — найміцнішу на Підкарпатті магнатську твердиню.

1626 — документальне повідомлення, що в жовтні 1626 р. Гнат Височан, "зібравши всякі громади людей з різних сіл та опришків, з якими підтримував зв'язки, розсадивши їх по різних місцях", вступив з ними до Боднарова, щоб розправитися з місцевою шляхтою.

1628 — новий королівський указ, що закликав польську шляхту боротися проти опришків.

1656 — польський король змушений був звільнити галицьку шляхту від участі у війні проти Московщини і зобов'язавши їх розгромити опришківський рух.

1671 — посольство галицької шляхти до Варшави з метою доповісти про особливу активність опришків у навколишніх лісах.

1673 — спільний похід галицьких опришків та молдавських гайдуків на Покуття під орудою молдавського ватажка Бордю-ка.

1676-1682 — діяльність опришківського загону Івана Винника на галицькій Гуцульщині.

1677 — опришківський загін Василя Гліби захопив маєтки магнатів Туровського в Надгірній і Полянського в Ковалівці.

1681 — біля Делятина шляхта спіймала "славного опришка" Нестора.

1698, 17 липня — селяни з Довгопілля, Рожнева, Микуличина під проводом опришка Василя Лунги, заручившись підтримкою закарпатських опришків, напали на Косів, завдавши шляхті збитків на 200 тис. зол.

1700 — в с. Печеніжин Коломийського повіту народився Олекса Довбуш (в актових книгах названий Довбущуком).

1701 — успішні виступи опришківського загону Пинті у Марамороському, Сатмарському і Бігарському комітатах на Закарпатті. Мадяри спіймали ватажка, проте він утік із в'язниці і ще з більшою силою активізував виступи проти феодалної верхівки, поширивши свій вплив на Північну Угорщину й Трансільванію. Проти нього були вислані угорські війська, за його голову угорська влада обіцяла грошову винагороду.

1701-1712 — діяльність загону опришків ватажка І. Пискливого, організованого з

мешканців Покуття, Буковини і Закарпаття; опорний центр загону в Чорногорі; в загоні прославилися Прокіп Ковбаса, Федір Прокіп, Іван Карповий, Микола Тимчак.

1704, літо — об'єднані опришківські загани Пинті і Пискливого вели боротьбу з польською шляхтою, орендарями в гірських околицях Коломийського повіту. Найбільшим був напад на орендарів і лихварів у м. Косові, де ті зібралися на весілля до заможного лихваря Гедолія.

1714 — діяльність загонів ватажків Верби, Леська, Панчишина; опришки напали на Ценяву і погрожували наступом на інші міста.

1727 — початок діяльності опришківського загону під проводом Григорія Дранки.

1733, 31 серпня — біля м. Товмач польська шляхта організувала ополчення для боротьби з галицькими опришками, звернувшись, крім того, з проханням до коронного гетьмана Йосифа Потоцького надіслати військову допомогу.

1734, травень — сеймик шляхти Галицької землі де була ухвалена постанова "в справі сваволі опришків і підданих". У той час в Делятинському старостві діяв загін опришків, яким керував ватажок Петро Сабат. Шляхті вдалося спіймати Сабата й ув'язнити в Станиславівській фортеці, але ватажок втік з ув'язнення і продовжив свою боротьбу.

1734 — ватажок Дранка, "зібравши собі людей, пішов у наступ на сільського багатія Господина в с. Кричка".

1734, 5 червня — польська шляхта організувала під Галичем загальне ополчення проти опришків.

1736 — шляхта Коломийського повіту, неспроможна своїми силами боротися з опришками, попросила на допомогу регулярні війська гетьмана Потоцького.

1736, травень — скарга шляхтичів на Галицькому сеймику: "Сваволя хлопська в горах у Коломийському повіті набула значного піднесення, появилось велике число опришків, даються чути таємні і публічні напади".

1738 — початок опришківської діяльності О. Довбуша; спочатку Олекса діяв зі своїм братом Іваном, який згодом відійшов на західне Підкарпаття, де організував під своєю орудою ще один загін. Табір Олекси був в Чорногорі, на г. Стіг, звідки він розгортав свої виступи на Покутті, Буковині і Закарпатті.

1739 — на сіверській солеварні Довбуш покарав ненависного місцевим селянам лихваря Лошана, знищивши при цьому всі боргові книги.

1741 — напад загону О. Довбуша на маєток Карпінського в Голоскові, де ватажок не вчинив насильства над родиною шляхтича. Таким чином, був врятований син шляхтича — майбутній відомий польський поет Ф. Карпінський.

1742 — Довбуш покарав багатія Дідушка і знищив його маєтки в гірському селі Дов-гопіллі.

1742 р. — на Буковинській полонині О. Довбуш заборонив опришкам стріляти у жовнірів, які його атакували, тільки тому, щоб не залишилися сиротами жінки та діти напасників.

1744 р. — в м. Борщеві Довбуш зі своїми опришками покарав лютого гнобителя селян і "утихомирювача" селянських рухів полковника Константина Золотницького.

1744, літо — Олекса Довбуш здійснив напад на Богородчанську фортецю і спалив в ній податкові книги, знищив маєтки, підійшов під Дрогобич і Турку, щоб покарати гнобителів, передовсім лихварів, зокрема лютого орендаря Зельмана.

1744-1745 — зимування загону Довбуша в гірських околицях Закарпаття.

1745, весна — Довбуш почав нові походи, загрожував гнобителям в Солотвині, Надвірній, дійшов до Рогатина.

1745, 23 серпня, вечір — Степан Дзвінчук у своїй хаті смертельно поранив Довбуша.

1745, 24 серпня — смерть О. Довбуша на очах космацької громади і шляхти. Тіло Довбуша шляхта возила по селах, щоб переконати народ в тому, що він загинув, а потім виставила в Коломийській ратуші. З документів відомо, що польський гетьман наказав порубати тіло на 12 частин і розвішати "на палях і пострах" в 11 селах і містах Покуття.

1745 — після загибелі Олекси Довбуша його загін опришків очолив Павло Орфенюк. Цей загін шляхта розгромила наприкінці року, а сам ватажок героїчно загинув у бою біля Довгопілля.

1744-1754 — діяльність ще одного наступника Довбуша — Василя Баюрака. Баюрак обирає основне місце свого перебування в с. Довгопіллі на Буковині, організує загін опришків і робить напади на гнобителів в Коломийському повіті. Він, як і його попередник, приймає в загін покривджених селян Підкарпаття, Молдавії, налагоджує тісні зв'язки з довіреними особами.

1749-1751 — період найбільшої активності загону Баюрака. Загін Баюрака напав на Косів, погрожував наступом на м. Яблонів, розправився з орендарем в с. Рожневі, постійно "стрясав" панів.

1751 — каральний загін смоляків, разом із загонами шляхетських військ на чолі з полковником Пшелуським розгромили один із загонів Баюрака на р. Черемош. Спійманих опришків було засуджено і жорстоко покарано. Вдруге атакували загін Баюрака в Довгопіллі, але ватажкові і на цей раз вдалося уникнути небезпеки. З Буковини він переходить на Покуття.

1754 — в с. Ясенові польська шляхта підступно схопила В. Баюрака. Протягом 20-24 квітня 1754 р. у Станиславівській кріпості відбувався судовий процес над цим ватажком. Його піддавали тортурам, а потім засудили до жорстокої смерті. Польський поет Ф. Карпінський, очевидець цієї страти, записав у своїх мемуарах, що перед смертю ватажок Баюрак попросив гірську сопілку, на якій загравав востаннє сумні верховинські думки. Після цього його порубали і частини тіла розвішали "на палях".

1755-1759 — рух опришків продовжував ще один наступник Довбуша — Іван Бойчук; головною стоянкою загону Бойчука було гірське с. Ясенів, де комплектувався загін опришків, тут вони відпочивали, підтримували зв'язки з населенням. У загоні були свої писарі, які писали "атестації" для вільного переходу опришків через міста і села та відозви з погрозами до панів.

1759, літо — Іван Бойчук зі своїми побратимами-опришками з Покуття пішов на м. Болехів — великий центр зосередження підкарпатських лихварів, орендарів підкарпатських солеварень та ін. Здобуття Болехова належало до найбільш сміливих дій галицьких опришків у 1750-их роках., що дуже налякало шляхту.

1759, 2 жовтня — з метою підняти поляків на боротьбу, коронний гетьман Ян Браніцький видав спеціальний універсал проти опришків Бойчука, щоб "не відновилися за давнім прикладом Довбуша більші в тому краї напади".

1759 — Вдалий наступ загону Бойчука на Болехів та інші міста — Яблонів, Долину, Косів, Пістинь, Баню, Рунгури сприяли активізації селянського руху. Шляхта Галицької землі відкрито заявила, що "опришки стали особливо активними, бо не тільки робили сміливі наступи на шляхту в містах і селах, знімали з них контрибуцію,

але почали піднімати гірське селянство до звичайного повстання"; занепокоєна підкарпатська шляхта, не будучи сама в силі розправитися з опришками, просила допомоги; гетьман Ян Браніцький розсилає універсали проти опришків і відряджає коронні війська на чолі з галицьким хорунжим Дідушицьким; спіймані і засуджені на смерть деякі з опришків Бойчука.

1759, літо — перед загальним наступом шляхетських військ Бойчук з жменькою найближчих соратників переходить з Покуття на Україну, на Запорізьку Січ. Прибувши туди, Бойчук зупинився в Переяславському курені отамана Кочубея. Звідси Іван Бойчук "з гір" і Ігнат Марущак "із-за Дніпра" спільними силами опришків і козаків вийшли із Запоріжжя і перейшли на Правобережжя, допомагаючи гайдамакам у боротьбі з шляхтою. У Стрижевському лісі загін розділився на дві частини, внаслідок чого галицькі опришки опинилися у різних групах. Марущак зі своїм загоном "пішов Чорним шляхом" на Любар, але, довідавшись, що цю дорогу стережуть шляхетські війська, відійшов у бік і натрапив на генерала коронної артилерії пана Гужинського, в якого козаки "забрали не лише коні, але й все, що вдома було". Учасники обох груп у цьому поході здобули Краснополе, Безпечну, Ступник, Голіяки — маєтки пана Михайловського, та Вишенку — маєток підстарости Кременецького. Решта козаків, серед яких знаходилися соратники Бойчука Іван Жупник, Стефан Ясінський, на чолі з ватажком Марущаком рушили далі в похід проти шляхти.

XVIII от., кін. - XIX от., поч. — нове розгортання опришківського руху, зумовлене посиленням примусової рекрутчини та збільшенням державних податків.

XIX ст., 20-ті рр. — придушення опришківського руху.